Vigtigt bidrag til den religionsfilosofiske samtale om frihedens vilkår

Anmeldt af Josua Christensen

Med kristendommens revolution kommer menneskets frihedsbevidsthed til verden. Men først i moderniteten virkeliggøres den som verdslig frihed. Motoren i denne proces er ifølge Heleg, at "Gud forstås som den treenige, dette nye princip er den akse, verdenshistorien drejer sig om" s. 262

I *Den nye verden* leverer Niels Grønkjær et ambitiøst og tankemættet bidrag til den religionsfilosofiske samtale om frihedens vilkår i den moderne verden. Bogen placerer sig i forlængelse af hans tidligere værker og udgør tredje bind i en trilogi, hvor spørgsmålet om forandring og mulighed står centralt.

En af bogens største kvaliteter er dens høje akademiske niveau. Grønkjær demonstrerer en imponerende fortrolighed med både filosofi, teologi og idéhistorie. Læseren føres gennem tænkere som Platon, Augustin, Thomas Hobbes og ikke mindst G.W.F. Hegel, hvis betydning for bogens projekt er særlig tydelig. Ved hjælp af denne brede historiske og filosofiske spændvidde undersøger han, hvordan frihed kan tænkes i dag.

Samtidig arbejder bogen konsekvent og systematisk med en række centrale begreber som revolution, reformation, renæssance, frihed, vilje og lighed. Disse begreber udfoldes med en begrebslig stringens, der giver analysen tyngde og dybde. Grønkjær søger med stor intellektuel kraft at formulere en tredje vej: en syntese mellem europæisk oplysningstænkning og protestantisk teologi, som kan fastholde friheden uden at ende i hverken radikal revolution eller nostalgisk konservatisme.

Netop dette projekt fremstår både som bogens styrke og som et punkt, der kalder på videre drøftelse. For hvor Grønkjær argumenterer for nødvendigheden af en ny sammen-tænkning, findes der samtidige stemmer, som peger i en ganske anden retning. Et markant eksempel er Bent Meier Sørensen i *De grænseløse*, der med stor polemisk kraft hævder, at Vestens krise netop skyldes bruddet med dens egne normer og traditioner – ikke mindst den kristne arv.

Hvor Grønkjær søger fremad gennem syntese, argumenterer Sørensen for en bevægelse tilbage: en genopdagelse af det, han betegner som den "sakrale orden", dvs. kristendommens dybe præg på europæisk kultur og selvforståelse. Hos Sørensen fremstilles den moderne frisættelse – inspireret af tænkere som Friedrich Nietzsche, Michel Foucault og Jean-Paul Sartre – som en bevægelse, der har undermineret de bærende strukturer i det vestlige samfund. I stedet peger han på nødvendigheden af at genvinde modstandskraft gennem forankring i tradition, fællesskab og kristen etik, inspireret blandt andet af C. S. Lewis og ridderidealet som moralsk forbillede.

Denne kontrast tydeliggør en central spænding i vor tids idédebat: Skal friheden sikres gennem nyfortolkning og syntese, som Grønkjær foreslår, eller gennem genforankring i historisk overleverede normer, som Sørensen argumenterer for? Hvor Grønkjærs analyse er præget af begrebslig nuancering og akademisk tilbageholdenhed, er Sørensens tilgang mere direkte, normativ og handlingsanvisende.

Det betyder ikke, at Grønkjærs projekt mister relevans – tværtimod. *Den nye verden* fremstår som et vigtigt korrektiv til både ukritisk fremskridtstro og entydig tilbageskuen. Men læst i lyset af Sørensens kritik kan man spørge, om Grønkjærs tredje vej risikerer at blive for abstrakt i mødet med en konkret kulturel og åndelig krise, hvor behovet for tydelige normer og retning opleves presserende.

Ikke desto mindre er *Den nye verden* en væsentlig og dybt kvalificeret bog. Den insisterer på, at frihedens grundlag må gennemtænkes i dialog med både fortidens traditioner og modernitetens erfaringer. Netop derfor er den et vigtigt bidrag til en debat, som – ikke mindst i spændingsfeltet mellem Grønkjær og Sørensen – langt fra er afsluttet.

Niels Grønkjær: Den nye verden – Efter revolution og konservatisme
352 sider. 329,95 kr.
Forlag: Eksistensen, 2026